

Кацук О.О.

Національний університет «Одеська юридична академія», аспірантка кафедри криміналістики

ЗАСТОСУВАННЯ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО МЕТОДУ У РОЗСЛІДУВАННІ НАСИЛЬНИЦЬКИХ І КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Зростання рівня і суспільної небезпеки насильницьких і корисливо- насильницьких злочинів спонукає до вдосконалення існуючих методик розслідування, пошуку нових засобів і методів розслідування.

Дані види злочинів є одним із найнебезпечніших видів сучасної злочинної діяльності. Вони заподіюють значну матеріальну шкоду фізичним особам, підприємствам, організаціям та установам різних форм власності, посягають на життя, здоров'я, фізичну і психічну недоторканість громадян.

З кожним роком і рівень, і динаміка даних злочинів зростають, що відбувається у зв'язку з недостатністю ефективних методів розслідування, недовістю рекомендацій з проведення окремих слідчих дій та їхніх комплексів, недосконалістю криміналістичних програм з вирішення проблемних слідчих ситуацій та ін. (Хірсін А.В. Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-насильницької організованої злочинної діяльності: Автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Академія адвокатури України. - К., 2006. - С. 1).

У зв'язку із необхідністю вдосконалення розслідування злочинів у науці криміналістиці сформувалася окрема криміналістична теорія - криміналістична віктимологія, яка досліджує такі важливі елементи: 1) криміналістично значущі ознаки, властивості, стани, притаманні жертві як фізичному та біологічному об'єкту, в тому числі закономірності, що визначають криміналістичне дослідження трупа, його частин, одягу, наявних при ньому предметів; 2) зв'язки і взаємодії жертви, як об'єкта з фізичними і біологічними ознаками з матеріальною обстановкою місця події, іншими об'єктами та особами, що вчинили злочин; 3) криміналістично значущі ознаки, властивості, якості, стани, притаманні жертві, як особі, що потерпіла від вчиненого злочину, особливі динамічні зміни, які впливають на специфіку сприйняття, переробки, зберігання і відтворення інформації про подію; 4) криміналістично значущі зв'язки і взаємостосунки жертви, як особистості, яка володіє певною сукупністю психічних і соціально-психологічних рис, з особою або особами, що вчинили злочин (Центров Е.Е. Криминалистическое учение о потерпевшем: монография. - М.: Издательство Московского университета, 1988. - С. 41-42).

Про важливість даних про потерпілого у розслідуванні злочинів зазначали у своїх працях такі вчені, як Р.С. Белкін, В.М. Биков, В.С. Бурданова, О.М. Васильєв, С.П. Зеленковський, Є.П. Іщенко, Г.М. Мудьогін, В.В. Тищенко, Є.О. Центров, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков, Н.А. Якубович та ін.

Особливе місце у структурі даних про особу потерпілого від злочину займають дані про зв'язок «жертва-злочинець». Криміналістичне значення такого зв'язку полягає у тому, що отримані відомості про нього можна використовувати для встановлення кола підозрюваних, злочинця чи жертви за відсутності знань про один з елементів у системі даних про злочин, а також з їхньою допомогою всебічно оцінити поведінку й особистості учасників

розслідуваного злочину з метою об'єктивного встановлення всіх його обставин (Гіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: Монографія // Одеська національна юридична академія. - О.: Фенікс, 2007. - С. 65).

У зв'язку з цим, для підвищення ефективності розслідування насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів потребує застосування так званій віктимологічний метод, який включає в себе комплекс засобів, способів, прийомів і підходів розслідування, в основі яких лежить виявлення, дослідження і використання у розслідуванні даних про самого потерпілого від злочину, а також про його зв'язок з особою (особами), що вчинила злочин.

Даний метод характеризується певними особливостями, зокрема підходами до розслідування, оскільки саме розслідування проходить крізь призму даних про жертву злочину, сам потерпілий є одним з найважливіших учасників розслідувального процесу і ключовою фігурою у виявленні злочинця або злочинців, якщо злочин було вчинено групою осіб.

Виходячи із цього, віктимологічний метод полягає у встановленні пріоритету застосування тих чи інших засобів розслідування, оскільки звертає особливу увагу на проведення таких слідчих дій, як огляд місця події, допит потерпілого, залучення спеціальних знань психологів, психотерапевтів, судово-медичних експертів як спеціалістів як при самому допиті та роботі з потерпілим, так і при проведенні інших слідчих і процесуальних дій, призначення і проведення судово-медичної, судово-психологічної, психолого-психіатричної та інших експертиз із метою встановлення взаємовідносин між жертвою і злочинцем, і на основі цього з'ясування важливих обставин вчинення злочину. Виходячи із даних засобів розслідування, формуються спеціальні криміналістичні прийоми з урахуванням вказаного підходу до розслідування.

Незважаючи на те, що на значення даних про особу потерпілого та його зв'язки зі злочинцем неодноразово звертали увагу науковці, однак віктимологічний метод у розслідуванні не достатньо сформований, не враховуються його особливості та переваги, інколи значення потерпілого при безпосередньому розслідуванні забувається, а дані віктимологічного характеру взагалі не використовуються.

Все це негативно позначається на розслідуванні, особливо таких категорій злочинів, як насильницькі та корисливо-насильницькі, які безпосередньо залишають свої сліди на жертвах злочину. Виявлення, дослідження і використання цих слідів у з'ясуванні важливих обставин злочину і потребує в першу чергу застосування віктимологічного методу у розслідуванні.

Тому, зважаючи на його значення, даний метод у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів потребує детального вивчення, дослідження, повинні розроблятися і вдосконалюватися його засоби, способи, прийоми і підходи з метою використання у практиці розслідування даних видів злочинної діяльності. А це, у свою чергу, забезпечить підвищення ефективності розслідування і боротьби з насильницькою і корисливо-насильницькою злочинністю.

Виходячи із вище викладеного, приходимо до висновку, що віктимологічний метод розслідування займає важливе місце у структурі методик розслідування даних видів злочинів.